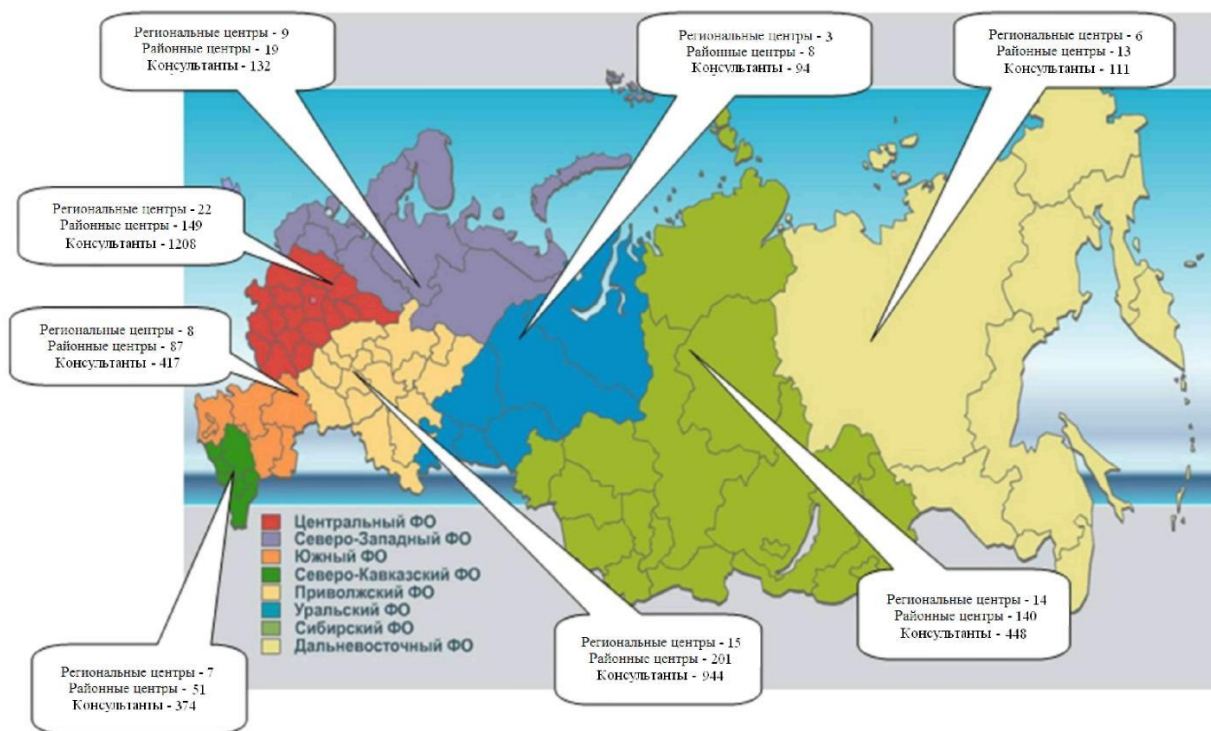

Державна програма розвитку сільського господарства та регулювання ринків сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства на 2008-2012 роки розглядає надання консультаційної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам та перепідготовку фахівців як важливий фактор для створення сприятливих загальних умов для функціонування сільського господарства. При цьому, сільськогосподарське консультування повинно стати важливою ланкою системи державної підтримки розвитку сільського господарства.¹

Основні завдання системи сільськогосподарського консультування:

- довести до всіх господарюючих суб'єктів і сільському населенню інформації про державну політику в галузі розвитку агропромислового комплексу країни та вирішення завдань розвитку сільських територій;
- надати методичну і навчальну підтримку сільськогосподарським товаровиробникам і, особливо представникам малих форм господарювання в справі розвитку їх бізнесів;
- забезпечити широкомасштабне поширення інновацій серед господарюючих суб'єктів у сільському господарстві, що дозволяють значно підвищити конкурентоспроможність та ефективність виробництва в умовах СOT.

Рис. 2. Сільськогосподарське консультування в Російській Федерації (в у розрізі федеральних округів).

¹ Отчет о результатах реализации в 2012 году Государственной программы развития сельского хозяйства и регулирования рынков сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия на 2008-2012 годы в части оказания консультационной помощи сельскохозяйственным товаропроизводителям и сельскому населению. Подготовлен по результатам мониторинга, проведенного ФГБУ «Учебно-методический центр сельскохозяйственного консультирования и переподготовки кадров агропромышленного комплекса» по заданию Минсельхоза России. Москва—2013.

<http://mcx-consult.ru/d/77622/d/doklad--2012.pdf>.

Станом 01/01/2013 консультативну допомогу сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню надають 84 консультативних організацій (проти 73 - 2011 році в) в 64 суб'єктах Російської Федерації. У складі консультативних центрів за період з 2006-2012 рр.. відбувся ряд змін:

- у 2011-2012 роках підвищилася активність регіональних фермерських утворень в частині надання консультативних послуг;
- починаючи з 2008 року, істотно (в середньому від 2 до 8%), зросла частка комерційних консультативних організацій регіонального рівня;
- частка консультативних центрів у складі органів управління АПК в регіонах постійно знижується (17 в с році до 5% 2006 - 2012 в році).

Сільськогосподарське консультування перестає бути чисто державним інструментом підтримки АПК. Сільгосптоваровиробники все більш активно користуються платними послугами консультантів. При цьому найбільш швидкозростаючим сегментом ринку стають фермери, в інтересах яких працюють консультанти, в т.ч. входять до складу фермерських об'єднань.

Кількісний і якісний склад організацій сільськогосподарського консультування на кінець 2012 року представлений на рис.3.

Рис.3. Кількісний і якісний склад організацій сільськогосподарського консультування за період з 2006 по 2012 рр..

Протягом 2012 року відбувався відбір регіональних програм для участі в розподілі федеральних субсидій на надання консультативної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню. У підсумку встановленим вимогам щодо розвитку сільськогосподарського консультування

відповідали програми 9 суб'єктів РФ (Республіка Башкортостан, Томська, Кіровська області та ряд інших суб'єктів РФ).

Узагальнена структура сільськогосподарських консультаційних організацій, а також динаміка їх розвитку в за 2006-2012 рр.. представлені в табл. 1.

Таблиця 1.

**Структура організацій сільськогосподарського консультування
у Російській Федерації за 2006-2012рр.**

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість суб'єктів РФ, що розвивають сільськогосподарське консультування	52	54	58	62	64	64	64
<i>в т.ч. ті, що мають районні (сільські) консультаційні центри</i>	21	29	31	41	44	42	49
Кількість регіональних центрів сільськогосподарського консультування, всього:	52	52	56	60	64	73	84
державні заклади	15	19	22	26	28	25	24
<i>з них мають районні (сільські) підрозділи</i>	11	12	15	17	19	15	14
у складі федеральних державних бюджетних установ вищої професійної освіти (ФГБУ ВПО)	6	9	9	9	7	11	11
<i>з них мають районні (сільські) підрозділи</i>	1	1	1	2	4	4	4
у складі федеральних державних бюджетних установ додаткової професійної освіти (ФГБУ ДПО)	10	7	5	5	4	9	9
<i>з них мають районні (сільські) підрозділи</i>	0	0	0	0	1	0	1
фермерські об'єднання і утворення (регіональні підрозділи Асоціації кельнських кооперативних організацій АККОР)	1	1	1	1	1	5	17
<i>з них мають районні (сільські) підрозділи</i>	1	1	1	1	1	5	6
Інші некомерційні організації	4	4	4	6	7	7	7
Державні (казенні) підприємства)	6	5	5	5	5	5	5
<i>з них мають районні (сільські) підрозділи</i>	5	4	4	5	4	5	5
регіональні комерційні організації	1	1	5	3	7	6	7
підрозділи в складі органів управління АПК	9	6	5	5	5	5	4

У багатьох суб'єктах Російської Федерації сільськогосподарські консультаційні організації з розгалуженою районною мережею стають головними і системо утворюючими методичними та навчальними центрами для свого регіону. Вони найбільш пристосовані до ведення консультаційної діяльності на інноваційній основі. Значне зростання загальної кількості регіональних сільськогосподарських дорадчих організацій в порівнянні з попереднім періодом (в 1,25 рази) багато в чому свідчить про позитивну динаміку в розвитку сільськогосподарського консультування в суб'єктах РФ.

Зростання числа районних консультаційних центрів з 539 до 668 багато в чому пов'язаний із зазначеною вище активізацією консультаційної діяльності в регіональних (районних) фермерських утвореннях. Це - позитивна тенденція в частині наближення консультаційних послуг до їх споживачів.

Одним з найважливіших факторів, що забезпечують довготривалу конкурентоспроможність фермерів є трансферт інновацій. В даний час цей напрямок діяльності розвивається недостатньо активно. Такий стан справ зумовлений, в тому числі, відсутністю держпідтримки діяльності консультаційних організацій в ряді суб'єктів РФ.

У 2012 році в сільськогосподарському консультуванні у всіх суб'єктах Російської Федерації були зайняті більше 3600 консультантів, що на 4,1% більше ніж у 2011р. З них 1279 чол. (35%) працювали в регіональних організаціях, а 2328 чол. (65%) - в районних центрах.

Як негативну тенденцію слід відзначити зниження частки консультантів, які працюють на умовах повної зайнятості з 64,1% у 2011 році до 57,5% - у 2012 році. Моніторинг показав, що в регіональних центрах гостро не вистачає кваліфікованих консультантів, що мають достатній досвід роботи в сільському господарстві і знайомих з новітніми досягненнями і технологіями в сільському господарстві. Саме вони повинні складати основу кадрів консультаційних організацій. Внаслідок нестачі кваліфікованих кадрів консультаційні центри приваблюють сумісників з боку, які вельми слабо уявляють проблеми сучасного сільського господарства і не мають достатнього досвіду ведення консультаційної діяльності. Головним чином як сумісників у консультаційні центри залучаються співробітники науково-дослідних установ та викладацький склад навчальних закладів вищої і додаткової освіти. У районних центрах ситуація з кадрами ще гірше - частка консультантів-сумісників досягає 44,5%, що свідчить про низьку забезпеченості консультантами і слабкою кадровій роботі на районному рівні (табл.2).

В окремих консультаційних центрах дуже велика складова послуг, не пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю. Така ситуація пояснюється в основному тим, що для ряду організацій, які надають консультаційні послуги, дана діяльність (функція) не є профілюючою. Така ж картина характерна в діяльності більшості консультаційних центрів, створених при вищих аграрних навчальних закладах та установах додаткової професійної освіти та перепідготовки кадрів для АПК.

У 2012 році у зв'язку отриманням федерального фінансування зросла увага до підготовки консультантів. Свою кваліфікацію підвищили 732 консультанта (141% до минулого року), в тому числі пройшли стажування 129 консультантів (143% до минулого року). У той же час підготовка консультантів для районного рівня проводиться на недостатньому рівні, що призводить до низької кадрової забезпеченості консультантами низових консультаційних центрів.

Показники фінансового забезпечення розвитку сільськогосподарського консультування заслуговують особливої уваги. У 2012 році продовжилося нарощування фінансової підтримки цієї діяльності з боку суб'єктів Російської Федерації.

Таблиця 2

**Фінансове забезпечення діяльності
організацій сільськогосподарського консультування**

Джерела фінансування	Обсяги фінансування, млн. руб, за роками.					
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Федеральний бюджет	34,8	157,6	309,2	11,9	0	180,2

Бюджети суб'єктів Російської Федерації	104,9	153,1	181,6	264,4	274,4	366,1
Бюджети муніципальних утворень	25,5	32,9	59,8	107,4	131,8	155,9
Позабюджетні джерела	52,6	106,9	105,8	116,2	102,7	117,4
Разом	217,8	450,5	656,4	499,9	508,9	819,6

У 2012 році поновилося федеральне фінансування, з коштів якого, відповідно до Порядку, затвердженого Урядом Російської Федерації, в суб'єкти було направлено 180,2 млн. руб. Одночасно спостерігалось значне зростання асигнувань з бюджетів суб'єктів РФ (на 133,4%) та з бюджетів муніципальних утворень (на 118,3%). При цьому комерційні доходи регіональних організацій сільськогосподарського консультування у 2012 році склали 117,4 млн. руб., що на 14,3% вище рівня минулого року.

Тенденція ослаблення інтересу у більшості суб'єктів Російської Федерації до розвитку сільськогосподарської дорадчої діяльності в 2009-2010 роках в аналізованому періоді змінилися помітною активізацією у розвитку сільськогосподарського консультування в регіонах і збільшенням фінансування як на федеральному, так і на регіональному рівні. Вибірковий моніторинг консультаційної діяльності в регіонах показав, що відновлення фінансування консультаційної діяльності з федерального бюджету в 2012 році зіграло в цих тенденціях визначальну роль.

У загальному обсязі послуг продовжується динамічне зростання частки послуг, що надаються малим формам господарювання. З 2007 року і початку реалізації Державної програми розвитку сільського господарства та регулювання ринків сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства на 2008-2012 роки надання консультаційної допомоги селянським (фермерським) господарствам в Російській Федерації зросла в 6,5 разу.

Тенденція зростання ролі малих форм господарювання та підвищення до них уваги з боку держави має стати домінуючим у розвитку сільськогосподарського консультування на період до 2020 року. У той же час частка послуг, що надаються органам управління АПК та іншим органам муніципальної та державної влади у порівнянні з 2010 роком знизилася в 1,6 разу.

Детальний аналіз структури споживачів послуг організацій сільськогосподарського консультування у 2012 році представлений на рис.9. Тут також помітне зростання частки послуг, що надаються малим формам господарювання з 55% в 2011 році до 58,5% - у 2012 році.

Слабким моментом в діяльності сільськогосподарських консультаційних організацій є недостатня глибина доведення до сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення інформації про державну політику у сферах підтримки розвитку АПК і сільських територій. Про це свідчить також і те, що переважна більшість навчальних заходів, проведених консультантами (у цілому за 2012 їх проведено близько 3500) і видаваної ними друкованої продукції (2065 випусків журналів і бюлетенів, 11000 статей, оглядів та ін), присвячені в основному огляду досягнень у сфері технологій у сільському господарстві та аналітиці в бухгалтерському обліку.

У Російській Федерації створена і діє Асоціація сільськогосподарських консультаційних організацій Росії АСКОР,² Федеральное государственное бюджетное учреждение «Учебно-методический центр сельскохозяйственного консультирования и переподготовки кадров агропромышленного комплекса»,³ журналу «Ваш сільський консультант»⁴ публікується з 2006 року.

У Росії тільки розроблено проект Закону про сільськогосподарське консультування⁵. Приклад Російської Федерації демонструє, як навіть за відсутності такого закону при наявності політичної волі можна досягти певного успіху.

---

² Ассоциация сельскохозяйственных консультационных организаций России.
<http://ascor.su>.

³ Учебно-методический центр сельскохозяйственного консультирования и переподготовки кадров АПК. <http://mcx-consult.ru/uchebno-metodicheskiy-centr-selskoh>.

⁴ Журнал «Ваш сільський консультант». http://mcx-consult.ru/zhurnal_vash_selskiy.

⁵ Проект Федерального закона «О сельскохозяйственном консультировании».
http://www.mcx.ru/documents/document/v7_show/14965.312.htm.